

NĚKTERÉ AKTUÁLNÍ OTÁZKY SOCIALISTICKÉ ZÁKONNOSTI V JEDNOTNÝCH ZEMĚDĚLSKÝCH DRUŽSTVECH

НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ ЗА-
КОННОСТИ В ЕДИНЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВАХ

SOME TOPICAL QUESTIONS OF SOCIALIST LEGALITY IN THE UNIFIED
AGRICULTURAL COOPERATIVES

MIROSLAV SVÁTEK

I.

(Sociální výzkum)

1. V právní vědě se v poslední době často hovoří o vztazích vědy o státu a právu a marxistické sociologie. Diskuse, které se až dosud rozvíjely o této otázce v různých polohách a na různých místech, ústí zpravidla podtrháváním významu vědecké metody sociálního výzkumu (nepřesně sociologického výzkumu), jakožto teoretické a současně nejpraktičnější báze základního výzkumu a vědecké teoretické práce. Pro právní vědu, respektive pro právo vůbec, má metoda sociálního výzkumu význam zcela výjimečný a v mnoha směrech principiální. Napomáhá k překlenutí často a oprávněně kritizovaného jevu zpoždování právní teorie za právní a vůbec společenskou praxí. Tato skutečnost, tedy zpoždování a řekněme přímo i určitý *rozpor teorie a praxe*, má mimo jiné své kořeny v období dogmatismu, kdy všeobecně marxistické bádání ve vědě o státu a právu bylo začasť omezováno na mechanické rozvíjení řady citátů a hesel a skutečná fakta vývoje společnosti byla v rámci podle těchto formulí jen formulována, pokud již k nim bylo vůbec seriózně přihlíženo. Ignorování praxe v její *rozporuplnosti* anebo její šablonovité třídění na ryze kladné a ryze záporné jevy, tedy tato černobílá hodnocení složitých společenských jevů, nemá vůbec nic společného se skutečnou vědou a především ne s marxistickou vědou.

Důsledný požadavek zavedení sociologických metod ve vědě o státu a právu posílí exaktnost právní teorie, nehledě již na to, že posílí také její autoritu a podtrhne její aktivní roli při přetváření již přežitých právních vztahů, což má velký význam zejména pro legislativu. Jinými slovy, jde o uvědomělé plnění notoricky opakovaného požadavku spojení právní teorie a praxe.

Zavádění a prosazení uvedených metod vědecké práce, které ostatně nejsou nikterak nové, má (jak již bylo řečeno) nesporný význam pro

posílení autority vědy o státu a právu a jak doufám, povede také k postupnému vykořeňování žel příliš vžitého právního nihilismu, který se neprojevuje jen u neprávnicků. Mám za to, že za současných podmínek se právní nihilismus a také přezíraný pohled i praktických právníků na právní teorii, nedá překonat ničím jiným, než právě likvidační ztrnulých metod vědecké práce a s nimi souvisejícími projevy dogmatického myšlení. Jen v minulosti jsme si mohli (a někdy též museli) dovolit zjednodušovat složité společenské jevy a skutečnosti, přes více či méně rozsáhlé zásoby pouček a citátů provádět jejich promítnutí a „typizaci“ a své spojení s praxí dokazovat jen vybranými příklady z praxe, jejichž „typičnost“ však byla umělá či iluzorní, protože se zjišťovala subjektivně, totiž buď na základě subjektivního přesvědčení pisatele, či spíše na podkladě subjektivního názoru autority. Proto tolik subjektivismu až voluntarismu v právní vědě; tento stav však nepanoval jen v této vědní oblasti.

Provádění sociálních průzkumů si vyžádá mnoho soustředění a také mnoho drobné práce a mnoho času. Aby se metoda nestala samoučelnou a aby v nastávajícím pro ni konjunkturálním období nebyla pouhým módním jevem, bude nutno zavést konkrétní systém a koordinaci společných vědeckých postupů, které si vyžádají řadu příslušných organizačních a plánovacích opatření. Je rovněž nebezpečí, že za některých podmínek by se metoda sociálních průzkumů mohla zvrhnout v živelné nekoordinované akce jednotlivců, jejichž výsledek by byl spíše poplatný praktikismu a nesl by všechny jeho negativní rysy. „Vědecký postup předpokládá zvládnutí exaktních metod a technik, jež umožňují co nejširší poznání zkoumaných jevů. V sociálním výzkumu to například znamená ovládnout určité statistické a matematické metody, umět co nejpresněji kvantifikovat sociální jevy, dovést správně stanovit výběrové šetření, dělat korelační výpočty, mít základní vzdělání v psychologii (např. při vedení rozhovorů) atd.“¹⁾

2. Když jsme zhruba načrtli problematiku vědeckých metod sociálního průzkumu a výzkumu, aniž bychom se v tak krátkém rozsahu mohli hlouběji zabývat jeho stránkami, musíme konstatovat, že před právní vědou jsou nyní značně složité a obtížné úkoly především *při zavádění nového způsobu a pojetí vědecké teoretické práce*. O těchto otázkách se mnoho hovoří a v poslední době se objevují i některé teoretické práce. Redakční článek Právníka (č. 8/1963, str. 621—632), který se zabývá některými významnějšími otázkami překonání kultu osobnosti a dogmatismu ve vědě o státu a právu, ukazuje na některé z dalších otázek na okraji a z jeho polemičnosti (i když nepříliš adresné) si lze slibovat i další pokračování disku-

¹⁾ Doc dr. Jaroslav Klofáč, Jak je to s naší sociologií?, Rudé právo ze dne 2. listopadu 1963

se. Hovoří se zde také o některých metodologických otázkách, avšak již méně o otázkách, které by měly i po stránce organizační zajistit důsledně vědecké metody bádání.

Tento článek, který následuje, si ani nemůže klást za cíl se plně vypořádat s otázkami sociálního výzkumu a dalších sociologických metod v jejich vztazích k právní vědě a ke zkoumanému předmětu článku především, tedy v praxi teoretické literární práce. Je však pokusem použít ve větší míře výsledků sociálního výzkumu v teoretické práci. Konkrétní dokumentace k této práci byla získána z rozsáhlého dopisového materiálu Zemědělských novin.

II.

OBEČNÉ OTÁZKY

1. Socialistická zákonnost jako politická metoda uskutečňování diktatury dělnické třídy ve svazku s družstevním rolnictvem a ostatními třídními složkami socialistického státu a společnosti, zahrnuje vedle požadavku regulování určitých závažných společenských vztahů socialistickým právem, uplatňování vůle dělnické třídy vyjádřené v právních normách — tj. zachovávání *socialistického práva všemi jeho subjekty*, tzn. subjekty, na něž se socialistické právo, respektive jeho normy, vztahují.

Socialistické právo využívá dělnická třída při budování nové společnosti jako důležitého činitele, které jí slouží k vyvolávání a usměrňování pro ni žádoucích společenských procesů, k regulování až dosud poznaných či poznávaných ekonomických a ostatních společenských zákonitostí. Právo a zákonnost jako společenské kategorie jsou především nástrojem způsobilým zajistit *jednotné uskutečňování politiky* socialistického státu, tedy politiky dělnické třídy vedené komunistickou stranou na celém území státu a všemi jeho obyvateli.

Proto v socialistické společnosti je požadavek socialistické zákonnosti *předním politickým požadavkem* kladeným na práci jak všech orgánů státu a pracovníků státního aparátu, tak na práci a činnost všech hospodářských a také společenských organizací a na jednání všech občanů.

Proti tomuto jasnému a přesnému revolučnímu požadavku stojí jako nesmířitelný protiklad s dějinným posláním socialistického státu (který je založen a rozvíjí se na vysokém stupni socialistické demokracie, na účasti nejširších vrstev všeho lidu na řízení a správě země) svévolný policejné byrokratický režim *buržoazního imperialistického státu* (který je nucen zachovávat své pozice uplatňováním jezuitského hesla „Účel světi prostředky!“ a ve svém vrchnostenském poměru k naprosto převažující části spo-

lečnosti, kterou spravuje, musí sám své vlastní zákony porušovat. Uvědomění si tohoto protikladu v pojetí a v praxi dodržování zákonnosti ve společnosti s antagonistickými rozpory od společnosti s neantagonistickými rozpory je nutné proto, abychom si uvědomili základní příčiny, proč vůbec dochází k porušování zákonnosti.

Zatímco buržoazie a její státní mašinerie porušuje zákonnost, je to jen v souladu se zájmy její monopolistické hrstky, je to *součástí její třídní protilidové politiky*, jejíž skutečný smysl zahaluje do frází a nezávazných politických proklamací „demokratických práv a svobod“.

Naopak případy, kdy je v socialistickém státě porušena v jednotlivostech zásada socialistické zákonnosti, *jde o excesy*, jde o případy, které jsou v *naprostém rozporu s politikou dělnické třídy*, s politikou svazku dělnické třídy s družstevním rolnictvem a pracující socialistickou inteligencí. Proto je našemu státu cizí jen pouhé proklamování demokracie a zákonnosti, proto náš právní řád zachovává *rovnováhu mezi povinnostmi a právy a poskytuje reálné záruky socialistické zákonnosti*.

Síla socialistické demokracie spočívá právě v tom, že případy, kdy již z různých příčin k porušení socialistické zákonnosti došlo, odsuzuje a napravuje nejen ve sféře práva, ale odsuzuje je veřejně celá společnost. Otevřenost a přísnost s jakou se vypořádáváme s narušiteli socialistického pořádku, který je v souladu s chápáním socialistické morálky a disciplíny, naprosto nepokrytě odhaluje buržoazní proklamaci „právního státu“ jako mýtus.

2. V současném období vývoje naší společnosti, kdy zejména po XII. sjezdu naší strany si jasně uvědomujeme složitost problematiky nynější vývojové etapy a kdy prožíváme období závažných společensko hospodářských proměn, kdy výrobní a společenské procesy chceme a musíme poznávat, využívat, řídit a usměrňovat daleko lépe a účinněji v zájmu naší další správné cesty ke komunismu a kdy proto řízení národního hospodářství a státu se stává složitější, je třeba daleko více než jak tomu bylo v minulosti se zabývat teoretickými a současně praktickými otázkami socialistické zákonnosti v jejím širokém pojetí.

S rozvojem a s novou kvalitou třídních vztahů, které jsou odrazem vybudované socialistické základny, ustupují na druhé místo správní (tzn. v nikoli pejorativním smyslu „administrativní“) formy a metody řízení — přednostní postavení při řízení státu nabývá nikoli politika, ale ekonomika.

Nelze však od sebe roztrhovat politiku a ekonomiku. Podtrhování významu ekonomiky a využívání jejích zákonitostí ani zdaleka neobsahuje úkoly socialistického státu a jeho orgánů a jeho poslání jako politické organizace socialistické společnosti, naopak současně podtrhuje význam úlohy socialistického práva. V tomto tvrzení není nelogičnost. Chceme, aby naše

právo bylo daleko pružnější než dosud, aby se na nejmenší možnou míru odstraňoval neustálé zákonitý rozpor mezi poznáváním ekonomických zákonitostí a jejich právním zachycením. Dogmatické lpění na právních předpisech, které již dávno neodrážejí skutečnost a jejichž násilná realizace a aplikování jejich ustanovení na společenské skutečnosti, které ustrnulé právo ani nepředvíдалo, vede k byrokratickému formalismu by nyní, kdy vědecky poznáváme a předvídáme procesy rozvoje naší společnosti, nutně vedlo nejen k deformování ekonomiky, ale také k pokřivení generální linie strany. Toto poznání a závěry z něho povedou především k odstranění jedné z příčin porušování socialistické zákonnosti.

V současném období zahrnujícím celou vývojovou etapu musíme současně skoncovat se subjektivistickými tendencemi a s hrubým voluntarismem jakožto neblahým dědictvím období kultu osobnosti, které se projevovaly a dokonce ještě projevují při uskutečňování politiky a tedy i práva, kdy docházelo k umělému a nepřirozenému odtrhování práva od politiky a ekonomiky a tak k deformování ekonomicko sociálních vztahů zaměňováním vědeckého a odborného řízení rozvoje společnosti — řízením z mocensko správních pozic, které, jak konstatoval s. J. Hendrych ve svém projevu na XII. sjezdu strany,²⁾ „je snazší“, je pohodlnější, protože je ryze formální.

Již sama formálnost ve spojení s dogmatickým přístupem k uskutečňování práva je zdrojem porušování socialistické zákonnosti.

3. Když říkáme, že existují předpisy, které jsou překonány současným vývojem, tedy, že v našem právním řádu se setkáváme s obsolentními normami, vybízíme k jejich zrušení a požadujeme, aby již nebyly realizovány. To je bezesporu správné. Avšak tento požadavek v sobě skrývá určité nebezpečí a tím je právě nebezpečí subjektivismu. Zejména nižší složky státního aparátu by si mohly tuto úvahu vyložit tak, že mohou samy posuzovat, zda ten či onen předpis jim vyhovuje respektive „zda odráží nové skutečnosti“ a tak voluntaristicky by mohly prohlásit, že se jím neřídí. Ostatně takové názory mnohdy panují. Jak tedy předejít takovým názorům, které jsou možným zárodkem narušování principu socialistické zákonnosti? Jde o dvě otázky a odpovědi.

aa) Je i nadále možné a únosné, abychom zejména nyní, kdy před námi stojí problémy budování vyspělé socialistické společnosti, uchovávali *především v zemědělství* takové velké množství právních předpisů a z nich mnohé poměrně nízké legislativní úrovně, při nichž se ztrácí skutečný přehled o tom co skutečně platí anebo bylo jiným předpisem zrušeno?

Jsou to často předpisy co do úpravy neobyčejně složité i pro odborní-

²⁾ Viz Rudé právo ze dne 6. prosince 1962, str. 3

ka — právníka — a legislativa u řady z nich sama ponechává volné pole širokému výkladu praxe.

Příklady právních předpisů, anebo i jiných nižších norem by bylo možno uvést celou řadu.

V určitých směrech legislativa vcelku postihuje specifické poměry existující v jednotných zemědělských družstvech *zvláštní formou úpravy*.

Je tomu např. v posledních větších legislativních dílech, konkrétně v zák. č. 65/1961 Sb. a v prov. vyhl. č. 83/1961 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, stejně jako v úpravě náhrad při úrazech a nemocech z povolání, jak stanoví zák. č. 150/1961 Sb. a jeho prováděcí předpisy (vyhl. č. 7 a č. 8/1962 Sb.). Jde o neobyčejně důležitou problematiku, která by vyžadovala jednotnost praxe při řešení otázek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v jednotných zemědělských družstvech, zejména daleko větší jasnost úpravy. Různost hledisek se odráží i v teoretických člancích, jichž vyšla za poměrně krátkou dobu od vydání příslušných předpisů celá řada.³⁾

Samotné předpisy jsou složité a těžké pro odborníky. Jak asi jsou nerosrozumitelné pro laiky a především pro ty, kteří se stanou z různých důvodů účastníky jimi regulovaných právních vztahů! Plně chápeme, že zde upravovaná problematika není nikterak jednoduchá a že nutně musí jít o obsáhlejší předpis anebo o jejich souhrn. Jsem však přesvědčen, že by praxi více napomohlo nikoli množství odkazů na jiná ustanovení, ale jejich celkové shrnutí buď přímo ve zvláštní hlavě (současná formulace nevyhovuje), anebo ve zvláštním samostatném předpise, jak je tomu např. při úpravě otázek sociálního zabezpečení družstevních rolníků, anebo při úpravě náhrady škody způsobené z nedbalosti družstevníkem jednotnému zemědělskému družstvu aj.

Právní normy, mají-li splnit své poslání, musí být co nejjednodušší a nejsrozumitelnější. Nejednotnost a rozpory při jejich výkladu rozhodně neslouží dodržování socialistické zákonitosti.

Namátkou uvádím ještě jeden příklad ze zcela jiné oblasti — úprava uplatnění nároků z podaných zlepšovacích návrhů v JZD. Na tomto místě nemá smyslu vysvětlovat význam zlepšovatelského hnutí a v JZD zvláště. Pohlédneme však na to, jak současná právní úprava napomáhá jeho podpoře.

Tyto otázky upravuje řada předpisů, které platí obecně pro celé zlepšo-

³⁾ Uvádíme nejzávažnější: jsou to např. tři studie i ustanovení zák. č. 150/1961 Sb. uveř. v časopise Socialistická zákonost č. 2/1962, článek s. Bičovského „K náhradě škody při pracovních úrazech a nemocech z povolání v JZD“ podle § 11 zák. č. 150/1961 Sb., Socialistická zákonost č. 5/1962, článek s. Lachouta, „Nová úprava náhrad při úrazech a nemocech z povolání“, Právník č. 6/1962 anebo článek ss. Eliáše a Fábryho, „Odškodňování pracovních úrazů a nemocí z polování v JZD“, Právník č. 9/1962, atd.

vatelské a vynalezecké hnutí v celém národním hospodářství a kde se upravují i speciální vztahy vznikající v tomto směru v JZD. Pro JZD tedy také platí zák. č. 34/1958 Sb. a prov. nař. č. 45/1957 Sb. (resp. jeho oddíly 3. 4. a 6.) a články 4, 6, 7 a 8 vyhl. č. 164/1957 Ú.l., o odměnách za zlepšovací návrhy, jejichž splatnost je dále určena články 11 až 13 cit. vyhl. Vedle těchto obligatorních předpisů obsahuje *vzorový premiový řád JZD* ještě další ustanovení, kde se upravují doporučené premie za zlepšovací návrhy.

Jak si praxe „dole“ v JZD na MNV a konečně i na ONV vyložila příslušná ustanovení? Zcela jednoduše. Vzorový premiový řád, který byl vydán o několik let později než jiné uvedené předpisy (r. 1962) a je také lépe a šířeji znám, je ve svých *doporučeních* (která umožňují přiznat družstvu jednorázové premie za zavedené a uplatněné zlepšovací návrhy v JZD až do výše 20 % z dosažených úspor) praxi uplatňován daleko více než celostátní kogentní předpisy, ačkoliv vzorový premiový řád ve skutečnosti upravuje jen premie pro zlepšovatele *navíc*, tj. vedle nároků vyplývajících z příslušných právních předpisů.

Takové opomenutí legislativy má tedy za následek poškození zlepšovatele, vede k porušení socialistické zákonnosti a to v době, kdy máme ten největší zájem na tom, aby se zlepšovatelské hnutí v JZD co nejvíce rozvíjelo. Vždyť by stačilo, aby vzorový premiový řád alespoň v poznámce citoval příslušné předpisy (nehledě již na to, že by se mělo přikročit vůbec k nové úpravě těchto otázek a alespoň k jejich částečné kodifikaci v přehledném předpise, který by obsahoval i příslušnou úpravu podobné problematiky v JZD).

Uvedené dva příklady mají sloužit na podporu *návrhu na zvláštní přehlednou publikační formu a úpravu právních předpisů a norem pro jednotná zemědělská družstva*.

Do kanceláře každého družstva i do úřadovny MNV, na výrobní zemědělskou správu přicházejí každým dnem spolu s denní poštou různé předpisy, normy, oběžníky atd., které se sice zaevidují a založí, ale (přízněme si) čtou se a studují zpravidla jen tehdy, když je na ně ještě zvláště upozorněno navíc. Protože se různé předpisy v různých legislativních sbírkách vlastně zakládají v pořádku jak jdou po sobě, tedy v časovém pořadí, není v družstvech a ani na MNV a dokonce ani na ONV resp. na zemědělských výrobních správách jasný přehled o tom, *kteřý* předpis a *jak* různé otázky upravuje. Bylo by proto vhodné, aby družstva i státní orgány pověřené jejich řízením, dostaly do rukou *živou pomůcku*, která by tento nedostatek odstranila. Byl by to jednoduchý kancelářský pořadač (šanon), který by v abecedním nebo jiném, nejlépe věcném pořádku uváděl jednotlivá hesla obsahující právní úpravy určitých otázek. Např. „sociální zabezpečení“, „ochrana půdního fondu JZD“, „domácí porážky“, „přímá

finanční pomoc státu“ atp. Změnila by se pak také distribuce právních norem. Družstva by dostávala jen ty předpisy a normy, které by se jich oborově týkaly. Na čelném místě by tyto normy obsahovaly pokyny pro zařazení do pořadače spolu s požadavkem vyřazení již neplatných norem.

Tento způsob publikace právních předpisů byl zaveden v NDR, kde se také osvědčil. Má celou řadu nesporných předností. Na prvním místě je to *přehlednost právní úpravy*, tzn., kdykoli je možno zjistit platné právo. Další předností je i to, že *působí zpětně na legislativu*, která je přímo tímto systémem vedena jednak ke kontinuitě s přecházející úpravou určitých vztahů (což má význam především u nižších norem), jednak k úspornosti vyjadřování; není nutné opakování určitých otázek. Legislativa má rovněž i možnost při tomto způsobu publikace uvádět u zvláště důležitých otázek (anebo tam kde je to zapotřebí) i části důvodových zpráv anebo výklad jednotlivých pojmů atd.⁴⁾

Dalším kladem je konečně i pružnost a rychlost s jakou se družstva bezprostředně seznámí s konkrétní právní úpravou.

Nelze však zastírat ani potíže. Kdybychom přikročili k realizaci těchto myšlenek, respektive kdybychom převzali určité dobré zkušenosti z NDR, museli bychom vybudovat centrální aparát (nejlépe v ministerstvu zemědělství, lesního a vodního hospodářství zřídit malý organizační útvar), soustřeďující příslušné předpisy, které by po redakční úpravě jako celek anebo v jednotlivých částech v normalizované podobě s příslušnými stručnými pokyny pro manipulaci, byly zasílány družstvům a také státním orgánům a příp. hospodářskému aparátu. Státní orgány by však musely dohlížet na to, jak je tento pořadač v družstvech veden.

bb) Druhou odpovědí na otázku jakými způsoby zabránit subjektivistickému a voluntaristickému přístupu k právu, respektive živelnému posuzování vhodnosti a správnosti či platnosti určitých právních předpisů družstevníky, družstvem anebo též i některými pracovníky státních orgánů, je *požadavek znalosti právních předpisů* v jejich souhrnu i v jednotlivostech, přesněji řečeno, *požadavek alespoň minimální právníkové odbornosti*.

Jak známo, dochází k porušování socialistické zákonnosti již tím, že se právo nezná, anebo se chybně, úmyslně nebo neúmyslně vykládá. Neznalost práva může být dána např. u družstev již objektivně — nedostatečnou publikační formou, jak bylo již řečeno, anebo zejména tím, že se význam práva podceňuje, což způsobuje skutečnost, že některé právní předpisy již svou dikcí a svou nesrozumitelností odrazují od bližšího seznámení

⁴⁾ Není možno v této souvislosti nevpomenout na neefektivní a těžkopádné sbírky právních předpisů vydávaných Právníckým ústavem ještě v nedávných letech, kdy po těžké a složité redakční práci vycházely značně objemné svazky obsahující vzhledem k délce dodacích lhůt tiskáren ve velké řadě případů již jen zlomky právní historie. Takové nehospodárné nakládání s papírem si rozhodně nemůžeme dále dovolovat.

a prostudování. Jejich nesrozumitelnost vede k nihilismu a tak vlastně též k pohodlnosti a ke spoléhání se na „selský rozum“.

Největší nebezpečí v tomto směru je v *právním nihilismu* u družstevníků, družstevních orgánů a funkcionářů JZD, stejně jako u některých pracovníků národních výborů. Tento neblahý zjev, který ostatně je žel patrný v celém našem společenském životě, má své kořeny v lidovém chápání práva a jeho projevů, které v dobách nedávno minulých sloužilo buržoazii jako nástroj její protilidové vykořisťovatelské politiky. Někteří si i do současnosti přinesli z dob dřívějších svůj názor na právo jako na něco formálního, neživého a zaostalého, nepřátelského. Proto se setkáváme s názory, že určitou otázku není možno řešit z právního hlediska, tedy v souladu s právními předpisy, ale tzv. „politicky“. Jestliže vedle toho na podtržení této argumentace se řekne, že se příslušná otázka musí řešit třídně a stranicky a nikoli „advokátsky“, pak máme příklad voluntarismu a právního nihilismu nasnadě.⁵⁾

Požadavek socialistické zákonitosti je třídním a stranickým požadavkem, proto je přísné dodržování právních předpisů politickou záležitostí. Proto je nutné, abychom v tomto smyslu právo používali a vykládali. Právo jako

⁵⁾ Odmítavý poměr k právu našel svou živnou půdu právě v období kultu osobnosti. Chtěl bych připomenout jen některá místa z dopisu M. A. Šolochova J. V. Stalinovi z 16. dubna 1933, jak je uváděl ve svém projevu N. S. Chruščov na setkání vedoucích představitelů strany a vlády s pracovníky literatury a umění dne 8. března 1963 (viz Rudé právo ze dne 12. března 1963 str. 3), stejně tak i Stalinovu odpověď. Píše se zde mimo jiné: „Jestliže všechno, co jsem popsal, zasluhuje pozornost ÚV, pošlete do věšenského okresu opravdové komunisty, kteří mají dostatek odvahy, aby bez ohledu na osoby odhalili všechny, jejichž vinou bylo smrtelné podkopáno kolchozní hospodářství okresu, kteří by skutečně vyšetřili a odhalili nejen všechny, kdo vůči kolchozníkům uplatňovali odporné „metody“ mučení, bití a ponižování, ale i ty, kdo je inspirovali.“ Stalin jako hlavní inspirátor těchto nejhrubších způsobů porušování socialistické zákonitosti, které naštěstí u nás nemají takové obdoby, odepsal: „Vaše dopisy působí dojem jisté jednostrannosti... Děkuji Vám za dopisy, neboť odhalují bolavé místo naší stranickosovětské práce, odhalují, jak někteří naši pracovníci ve snaze potlačit nepřítele bezděčně zasahují přátele a upadají až do sadismu. Neznamená to však, že s Vámi ve všem souhlasím. Vidíte jednu stránku, a to ne špatně. Je to však jenom jedna stránka věci... Abychom se nezmýlili v *politice* (!?) grafická znaménka M. S. (Vaše dopisy nejsou beletrie, ale čistá politika), je třeba rozhlédnout se, je třeba umět vidět i druhou stránku. A druhou stránkou je, že vážení zemědělci vašeho okresu (a nejen vašeho okresu) dělali „tichou stávku“ (sabotáž!) a třeba by byli nechali dělníky, Rudou armádu, bez chleba. Skutečnost, že sabotáž byla tichá a navenek neškodná (nekrvavá), tato skutečnost nemění nic na tom, že vážení zemědělci v podstatě vedli „tichou“ válku proti sovětské moci, válku až do umorění hladem, drahý soudruhu Šolochove... Tato okolnost samozřejmě naprosto nemůže ospravedlnit nešvary, jichž se dopustili jak tvrdíte, naši pracovníci...“ atd.

Uvedl jsem tento zřůdný příklad zvůle, která nemá nic společného se socialismem a s naší politikou, nikoliv pro jeho senzačnost, ale proto, abych na této absurdnosti ukázal, kam až může vést přezírání práva a zákonitosti a jeho *úmyslné* porušování v zájmu falešného chápání „politiky“ a tzv. „stranickosti a třídnosti“. Když si z těchto dopisů (o nichž bych si přál, aby nebyly nikdy napsány) odneseme jen ten poznatek, že socialistické právo není ničím jiným než v určité formě zachycenou politikou, že právo, jak řekl V. I. Lenin, je koncentrovanou politikou a ekonomikou, pak tyto dopisy teprve po letech splní své poslání.

volní složka nadstavby se nemůže správně prosadit bez uvědomělého politického přístupu k jeho projevům.

Z těchto důvodů je třeba, aby naše socialistické právo, a hovoříme-li o zemědělskodružstevním právu, tedy aby naše zemědělskodružstevní právo bylo *soustavně propagováno* a aby s ním byly neustále a do hloubky seznamováni jak družstevníci a funkcionáři družstev, tak i pracovníci zemědělských výrobních správ, národních výborů a všichni, kteří se podílejí na výstavbě našeho zemědělského družstevního hnutí.

Znalost zemědělskodružstevního práva a politicky odborný výklad jeho norem oproštěný od starého nánosů advokátského chytračení, formalismu a byrokratismu, je jednou ze záruk dodržování socialistické zákonnosti v jednotných zemědělských družstvech.

4. Zjednodušování problematiky ekonomických a ostatních společenských vztahů v zemědělství a zejména v jednotných zemědělských družstvech, vedlo k tomu, že orgány pověřené státním řízením JZD uplatňovaly v minulosti převážně správní postupy a namísto soustavné masové politické a organizátorské práce postupovaly od jedné kampaně k druhé, zajišťovaly a prováděly jen různé „akce“.

Nárazovitost a nesoustavnost v politické a organizátorské činnosti spolu s ukvapeností a s neodborným přístupem k řadě otázek způsobily, že při uskutečňování právních norem byly porušovány zásady demokratického centralismu, zejména jednoho z jeho projevů v jednotných zemědělských družstvech — *družstevní demokracie*, jejíž důsledné a správné uplatňování přispívá, respektive *musí přispívat* k zajištění celospolečenských zájmů.

Zabezpečení hospodářských úkolů, plnění právních norem a všech politických požadavků v jejich vzájemné jednotě, musí být v souladu se zákonností, to znamená, nesmí být bezhlavé tj. také byrokratické a administrativní, stejně jako ne oportunistické a formální.

Všechny tyto různé chyby a nedostatky, na které nyní musíme bez slitování ukázat a které musíme odhalit, našly posléze svůj odraz v činnosti jednotných zemědělských družstev, kde ještě navíc byly jejich negativní následky podtrženy dosud nehotovým a syrovým charakterem teprve vznikajících a formujících se socialistických vztahů.

Proto rovněž *i usnesení členských schůzí* jakožto vrcholných orgánů jednotných zemědělských družstev trpí řadou nedostatků, nesprávnostmi a protiprávnostmi, akty družstevních orgánů nesplňují vždy požadavky socialistické zákonnosti. K porušování socialistické zákonnosti v usneseních členských schůzí dochází nejen pro nízkou úroveň řídicí práce některých národních výborů, ale do značné míry i proto, že sami družstevníci, vedení družstev, představenstva, revizní komise, předsedové družstev a ostatní funkcionáři, jak již bylo řečeno, mnohdy ani neznají nejen smysl

určitých právních norem, které mají v družstvu uplatňovat, ale neznají ani normy samotné anebo si je vykládají po svém, případně jim nerozumějí anebo s nimi nebyli seznámeni. Jak ostatně na konkrétních příkladech ukážeme, ani příslušné státní orgány respektive pracovníci národních výborů namísto aby pomáhali procesu uskutečňování právních norem a dovedli je vykládat, propagovat a politicky využívat, nejsou s nimi ve velkém množství případů dostatečně seznámeni anebo je sami dokonce i záměrně porušují.

Jestliže přes všechny dané záruky zákonnosti přece jen k porušení práva dojde, pak cesta k nápravě různých právních a věcných vad aktů družstevních orgánů je naprosto jasně vytýčena v právních předpisech (např. formy sistace).

Přes dobrou práci přemnohých družstev a státních orgánů však máme dosud dosti velký počet právních excesů, které musíme zredukovat na minimum, aby se staly *zcela výjimečným jevem* v životě všech družstev a aby posléze byly zcela vymýceny z celého našeho života.

Předcházející základní obecné poznámky budeme dokumentovat řadou nejzávažnějších příkladů porušování socialistické zákonnosti zejména usneseními členských schůzí jednotných zemědělských družstev, jak vyplývají z průzkumu.

Na usnesení členské schůze jednotného zemědělského družstva není možno pohlížet jen jako na akty zasahující ve značném množství případů bezprostředně do práv a povinností družstevníků, určující jejich sociální postavení, vymezujících značné množství majetkových a jiných nároků a povinností, stanovících jejich místo a úkoly v pracovním procesu družstva atd.

Rozhodnutí členských schůzí zasahují tím nejvážnějším způsobem do právní situace družstva, do výrobních a jiných hospodářských otázek, do plánování a řízení výroby, finančního hospodaření družstva, zahrnují nevypočitatelné možnosti pro rozhodování členské schůze od operativních úkonů, individuálních rozhodnutí, podávání osvědčení aj., přes určování orgánů družstva, volby a schvalování jeho funkcionářů, úpravy soustavy organizace práce a odměňování za práci atd., až po vypracování a přijetí vlastního pracovního řádu, jednacího řádu a především stanov družstva, které regulují v té nejobecnější závazné formě celý jeho právní režim.

Protože se usneseními členských schůzí vlastně konkretizuje obsah zemědělskodružstevně právního vztahu, anebo převážné množství zemědělskodružstevních vztahů (členská schůze má v jednotném zemědělském družstvu a v soustavě jeho orgánů universální postavení) působí akty členské schůze nejen uvnitř družstva samotného, ale také v řadě případů i vně družstva, ve vztahu k jiným družstvům (např. v kooperačních vztazích,

při poskytování prací a služeb jiných JZD, v rámci např. melioračního družstva aj.), k jiným socialistickým hospodářským organizacím (STS, státním statkům, nákupním organizacím, jiným dodavatelským a odběratelským organizacím aj.), ke státní bance (např. v úvěrových vztazích a při financování vůbec) a především ke státu a k jeho orgánům a to jak k těm, které JZD řídí, tzn. k výrobním zemědělským správám, k národním výborům, anebo také k těm, které se jinak zúčastní na vztazích k JZD, jako zejména k orgánům prokuratury, k soudům a ke státní arbitráži.

Ve vztahu k členům družstva je mimořádný význam usnesení členské schůze především podtržen specifickou povahou členského poměru, který na rozdíl od pracovněprávního poměru, je komplexním právním vztahem zahrnujícím řadu prvků, jako je *pracovní* prvek členství a na něj navazující *majetkové vztahy*, vztahy v oblasti rozdělování družstevního důchodu a podílu družstevníka a jeho rodiny na něm a dále i vztahy, jimiž se projevuje družstevní demokracie, právo a povinnosti účasti na řízení a správě družstva.

V neposlední řadě je pak nutno zdůraznit i jinou významnou skutečnost, totiž, že jednotné zemědělské družstvo je současně i *společenskou organizací* družstevních rolníků. Proto musíme mít na zřeteli i řadu dalších důsledků usnesení členské schůze, jako například ten, že plní v řadě případů analogické poslání, jako mají celozávodní schůze odborové organizace na průmyslových a jiných závodech.

Nemůžeme konečně zapomínat ani na to, že jednotná zemědělská družstva jako např. ostatní lidová družstva, nemají vlastní organizační nadstavbu v podobě okresních anebo krajských rad družstev či nějaké obdoby ÚRD a že ani celostátní sjezd nemá charakter celostátního družstevního *orgánu*, ačkoli i přesto plní neobyčejně důležité funkce. Tím větší důraz proto klademe na práci státních orgánů, které provádějí státní řízení JZD a dohled nad jejich činností. Zde se proto také soustřeďují anebo mají soustřeďovat všechna důležitá rozhodnutí členské schůze, lépe a přesněji řečeno, všechna závažnější rozhodnutí a opatření družstva. Vedle družstevníků a družstevních orgánů tedy mají státní orgány, resp. zemědělské výrobní správy a národní výbory, plnou zodpovědnost za zachovávání zásady socialistické zákonnosti a jsou k tomu vybaveny řadou oprávnění a prostředků k plnění tohoto úkolu.

III.

SOCIALISTICKÁ ZÁKONNOST A STANOVY JEDNOTNÉHO ZEMĚDĚLSKÉHO DRUŽSTVA

1. K významnému prohloubení družstevní demokracie v našich jednotných zemědělských družstvech došlo v roce 1957, kdy v důsledku dalšího rozvoje socialistického demokraticismu a v zájmu rozmachu a prohloubení iniciativy a aktivity družstev a jejich členů, se III. celostátní sjezd jednotných zemědělských družstev usnesl, aby každé JZD vypracovalo podle vzorových stanov a v souladu s nimi *své vlastní stanov*y, kde by zpřesnilo, zkonkretizovalo a dále rozvedlo podle svých místních podmínek a potřeb příslušná jednotlivá ustanovení vzorových stanov.¹⁾ Současně sjezd přijal i podstatné změny a doplňky k dosavadním vzorovým stanovám. Spolu s novým zněním vzorových stanov pak vyšla směrnice ministerstva zemědělství, která upravila zásady, způsob a formy vypracování, schvalování a registrace vlastních stanov družstva (č. 99/1957 Ú.l.).

Hodnotíme-li nyní po uplynutí určité doby význam tohoto sjezdového usnesení a jeho důsledky z právního a tedy také politického hlediska, musíme nutně především ocenit nejen to, co znamenalo pro rozvoj družstevní demokracie a iniciativy družstevníků, ale také jeho neobyčejný přínos pro rozvoj právního vědomí a citění družstevních rolníků a v neposlední řadě též jeho iniciativní přínos pro další legislativní činnost na zkvalitňování obsahu a úpravy vzorových stanov do budoucnosti. Vlastní stanov y družstev, právě proto, že každé JZD má všechny možnosti, aby v nich zakotvilo to nejpokrokovější, co právě jeho družstvu prospívá k jeho nejlepšímu vývoji, jsou snad nejbohatším materiálem, který po jeho zobecnění a zhodnocení musí legislativa plně využívat.

Usnesení členské schůze v tomto světle tak získává i další význam — stává se jedním z podkladů a východisek legislativní práce státních orgánů, zejména ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství.

K právní úpravě instituce vlastních stanov družstva se u nás přistoupilo na základě sovětských zkušeností, které jsme tvořivě aplikovali na naše vlastní poměry. Bezprostředním podnětem, vedle jiných skutečností, bylo především usnesení ÚV KSSS a rady ministrů SSSR ze dne 9. března 1956 „O stanovách zemědělského artělu a dalším rozvoji iniciativy kolchozníků v organizaci kolchozní výroby a řízení artělu“.²⁾

¹⁾ Protokol III. sjezdu JZD, SZN, Praha účelový základ MZLVH 1957

²⁾ Viz Rudé právo ze dne 10. března 1956.

Avšak již před tímto usnesením věda kolchozního práva vycházející z praxe kolchozní výstavby v SSSR rozeznávala a od sebe výrazně oddělovala vzorové a vlastní stanov y kolchozu; v tomto směru viz zejména práce: Kazancev, Ruskol, Kolchoznoje pravo, Gosjurizdat, Moskva 1950, hlava III., § 4; Turubině, Ob istočnikach kolchoznogo prava, viz sborník Voprosy kolchoznogo i zemel'nogo prava, Izdatel'stvo AN SSSR, Moskva 1955, str. 64 a 65, anebo viz SGIP č. 2/1955, str. 148, aj.

Až do konání III. sjezdu JZD, jak se nepřesně tradovalo, hospodařila jednotná zemědělská družstva „podle vzorových stanov“. Například usnesení I. sjezdu JZD (1953) požadovalo, aby „... všechna jednotná zemědělská družstva... přijala vzorové stanovy jako základní zákon svého družstevního života a upravila podle nich veškerou činnost...“.⁸⁾

Přesto však ještě před konáním III. sjezdu JZD již některá přední družstva z vlastní iniciativy (jak se říkalo) „zpřesňovala vzorové stanovy“, jako např. JZD Hvozdnice na tehdejší okrese Jaroměř. Těchto zkušeností bylo také plně v návrhu sjezdu využito.⁹⁾

Instituce vlastních stanov družstva se v praxi jednotných zemědělských družstev plně vžila, osvědčila se a plní své poslání.

Avšak současně s vypracováním vlastních stanov družstva vznikla velmi rozsáhlá praktická problematika dodržování a ochrany socialistické zákonnosti, která v souvislosti s vývojem družstev přináší stále nové a nové otázky.

Převážující část družstev přivítala toto další rozvinutí družstevní demokracie a důkladně a zodpovědně zpracovala své stanovy a uvážila všechny možnosti, které se jim v procesu vypracování stanov naskytly a neustále naskýtají (proces vytváření vlastních stanov u družstev ve skutečnosti nemůže být nikdy natrvalo uzavřen). Byla však hlavně zpočátku i družstva, která zcela nepochopila účel a poslání nových opatření. Bylo tomu z různých důvodů. Nejhlavnější příčinou však byla nedostatečná úroveň řídicí práce státních orgánů. Stalo se, že ještě více než přes rok a dokonce až do IV. sjezdu JZD v roce 1959 byla družstva, která své stanovy vůbec nevypracovala a ani o této možnosti dostatečně nevěděla.

Chyby, kterých se v tomto směru dopouštěly především okresní národní výbory, se však s tvrdošijností opakují i v současnosti. Největším nedostatkem, který je předmětem kritiky práce ONV v jiných směrech (jak na to ostatně ukázal opětně i XII. sjezd naší strany), spočívají v tom, že vypracování stanov družstev na okrese se považuje za úkol, který má být k určitému termínu splněn za každou cenu, že jde o jednorázovou akci. Proto se jejímu splnění napomáhá různými formálními a přímo řečeno — byrokratickými — formami, jako například vypracováním tzv. „okresních“ vzorových stanov JZD. Při pohledu na tyto „pomůcky“ k rozvoji družstevní demokracie, které ostatně v řadě případů již obsahují řadu obsahových nedostatků, se osobně nemohu ubránit dojmu, který na mně

⁸⁾ Viz publikaci První celostátní sjezd JZD, konaný ve dnech 14.—15. února 1953, vyd. SZN, Praha 1953, str. 113.

⁹⁾ Některými základními otázkami vypracování vlastních stanov družstva jakož i s nimi souvisejícími teoretickými problémy se rovněž s jistým předstihem zabývala i věda našeho zemědělskodružstevního práva, viz M. Svátek, Poměr vzorových stanov JZD k vlastním stanovům družstva a otázky právních předpisů upravujících činnost JZD 2. typu, Právník č. 1/1957, str. 51 a násl.

v jiných případech zanechávají dotazníky. Vytečkovaná místa, která mají družstva doplnit, podle mého názoru, vůbec neodpovídají smyslu vlastních stanov a také proto nemohou splnit svůj účel v rozvoji družstevní iniciativy. Právě naopak. Takové „ulehčení“ práce pro družstva (a pro ONV zvláště), svádí a je návodem pro formální doplnění vzorových stanov. Tím se žel snižuje i význam vlastních stanov v očích družstevníků.

Příklad: Zemědělský odbor jednoho ONV ve Středočeském kraji vypracoval v roce 1961 směrnice na pomoc JZD při vypracování vlastních stanov. Okresní konference JZD učinila i závěry z rozboru okresních podmínek a spolu s odborem zemědělství doporučila družstvům, které články a jak má každé JZD ve svých stanovách upravit. V tomto případě jde o správný postup, protože ONV postupoval v jedné linii s okresní konferencí JZD, kde se družstva sjednotila na zásadách vycházejících z celé problematiky okresu. Ve směrnících odboru zemědělství však byl určitý dílčí nedostatek. Družstvům se uložilo, aby vytvořila komise k vypracování vlastních stanov (do 30. června 1961), které by do 20. září 1961 předložily návrhy z jednání komise k předběžnému přezkoumání odboru. Tedy ještě před tím, než se návrh projedná na širším družstevním kolektivu, především na členské schůzi, kde se právě má plně uplatnit požadovaná iniciativa družstevníků, rozhoduje o stanovách odbor. Nedostatek je třeba spatřovat v tom, že uvedené směrnice nepočítají s prací zemědělské komise ONV ani MNV, ale že ponechávají rozhodovat o tak závažné otázce (i když jen předběžně) správní aparát ONV, a také v tom, že podle odůvodnění pracovníků tohoto odboru, by se stanovy schválené již členskou schůzí v případech jejich eventuální nesprávnosti musely zpětně vracet členské schůzi, která by se pak musela ještě jednou stanovami zabývat. (Podle mého názoru je to spíše k prospěchu celé věci a nikoli naopak.) Zemědělský odbor v tomto řešení spatřoval (ze svého hlediska celkem správně!) jednodušší postup, protože se takto „nezatěžuje“ členská schůze družstva. My však chceme, aby se tímto členské schůze „zatěžovaly“! Důsledky této jinak dobře míněné snahy zemědělského odboru ONV se pak odrazily při skutečném rozhodování o platnosti stanov na zasedání rady ONV dne 30. března 1962 (tedy více než po roce od V. sjezdu JZD!), kde se v bodě 6 usnesení uvádí mimo jiné: „Schválení stanov dle návrhu zemědělského odboru“... a následuje výčet 46 družstev, jejich stanovy se schvalují. Škoda, že tak důležitou věc rozhodla rada ONV tak krátce.

Zdalo by se, že si z podobných nedostatků máme brát ponaučení a že máme udělat vše k tomu, aby se neopakovaly. V rozboru stavu socialistické zákonnosti v zemědělství za rok 1961, který provedla generální prokuratura¹⁰⁾ se konstatují určité nedostatky vypracování vlastních stanov družstev. Uvádím zde a) nedodržení stanovených lhůt a termínů určených k vypracování stanov družstva, b) neznalost právních předpisů a nevyužití období vypracování a schvalování stanov k odstranění těchto jevů, c) nespojování otázek upevňování socialistické zákonnosti se zajišťo-

¹⁰⁾ Viz „Upevňováním socialistické zákonnosti za další rozvoj našeho zemědělství“, Věstník generálního prokurátora č. 4/1962, str. 145 a násl.

váním hospodářských úkolů (jinými slovy to znamená odtrhování hospodářských otázek od otázek stanov a vede to ke snižování úlohy stanov), d) formálnost vypracování vlastních stanov způsobená spěchem, aby stanovy byly vypracovány pokud možno v termínu (tedy „kampaň“), e) družstevní orgány a družstevníci nejsou vždy řádně seznamováni i s neměnitelnými ustanoveními, tj. s kogentními ustanoveními vzorových stanov (jde o to, že vlastně členská schůze projednává jen ona vytečkovaná místa, tzv. okresních VS). Z uvedeného rozboru GP v tomto směru je možno citovat: „pomoc státních orgánů se povětšinou omezovala na konkretizaci ustanovení článků, která lze zpřesnit, doplnit, či upravit podle místních podmínek“.

V čem se tyto nedostatky projevíly ve své konkrétní podobě a v čem byly obecně opakovatelné:

ad a) *Nedodržení stanovených lhůt a termínů*, které byly určeny k vypracování stanov družstva by nebylo tak závažným faktickým nedostatkem, kdyby i delší doba než jak ji stanoví příslušné předpisy, byla skutečně efektivně využita k vážné a soustavné práci na stanovách družstva. Nemá zde smyslu vypočítávat případy, které ostatně uvádí prokurátorská prověrka, kdy v termínu nebyly stanovy radou ONV schváleny (ačkoli vedle zák. č. 49/1959 Sb., směrnic č. 50/1961 Sb., nesplnily národní výbory ani požadavky usnesení vlády ze dne 26. dubna 1961 č. 81/1961). Vedle subjektivních příčin spočívajících v nízké úrovni řídicí práce některých národních výborů a v jejich poněkud přezíravém poměru k otázkám stanov, jsou zde i některé objektivní skutečnosti.

Sjezdy jednotných zemědělských družstev se konají na počátku hospodářského roku v období nástupu k jarním pracem v zemědělství (únor a převážně druhá polovina března). Změny, doplňky anebo úplně nové vzorové stanovy (jako v případě V. sjezdu JZD) musí být vypracovány v družstvech *do šesti měsíců od vyhlášení vzorových stanov*, co se týkalo V. sjezdu JZD, měly být stanovy schváleny radami ONV *do 5. prosince 1961*. Tedy v termínu, kdy současně končí hospodářský rok a kdy družstva musí vykonat ještě řadu velmi náročných prací, připravují nové celoroční výrobně finanční plány, provádí celoroční inventarizace, zabezpečují výsledné splnění nákupních úkolů, nehledě již na jiné hospodářské úkoly. Tedy praktický od konání celostátního sjezdu, po němž začal v družstvu hospodářský rok, až do počátku prosince není v družstvu dostatek času, aby co největší počet družstevníků se mohl podílet na práci na stanovách družstva. A nyní, v poměrně krátkém čase musí družstva vše stačit, včetně vypracování stanov anebo vnesení jejich doplňků schválených a doporučených sjezdem do vlastních stanov.

Za takové situace pak nejen že družstvo, ale ani národní výbor nemůže splnit své úkoly, a pokud je již i splní (splní termín), pak je to za cenu

formálnosti.¹¹⁾ A to nejen ze strany družstva, ale především ze strany státních orgánů, pro které skutečně takové termíny přicházejí v době, kdy musí zajišťovat řadu stejně neodkladných úkolů.

Bylo by proto vhodné uvážit, aby termíny k vypracování stanov družstva byly prodlouženy, respektive aby byly uvedeny v soulad se skutečným průběhem hospodářského roku v JZD. Když ještě uvážíme i to, že družstva provedou na konci každého roku celkovou bilanci svého hospodaření a vypracují svůj CVFP, kde zejména se odrazí úkoly a perspektivy JZD v jejich konkrétní podobě podložené výsledky hospodaření družstva a kdy také chceme, *aby hospodářské úkoly byly projednávány a posuzovány spolu se stanovami družstva a v jejich souladu*, máme plné oprávnění navrhnout, aby členská schůze, která schvaluje stanovy družstva, se konala jako tzv. *výroční schůze*.

ad b) Tato otázka, jak bylo uvedeno, úzce souvisí s tím, že stanovy a vůbec otázky socialistické zákonnosti jsou odtrhovány od hospodářských úkolů. Jakoby ekonomika a politika (řekněme tedy právo) spolu úzce nesouvisely.

Při úvahách, které v konečných důsledcích vedly k vytvoření instituce vlastních stanov družstva, se rovněž sledoval cíl seznámení se s vzorovými stanovami a také s dalšími normami zemědělskodružstevního práva. Určité výsledky proti dřívějšímu stavu zde jsou a musíme je také ocenit. Avšak hlavní poslání nebylo splněno.

Příklad: Zpráva odboru zemědělství ONV. „ZO ONV provedl ve spolupráci s pracovníky justiční služby okresního lidového soudu přeshetření správnosti předkládaných vlastních stanov JZD, zda jsou v souladu se zák. č. 49/1959 Sb., o JZD a jinými právními předpisy a hospodářsko politickými směrnicemi strany a vlády, a zjistil, že předkládané stanovy jsou v pořádku, že byly projednány a přijaty na členských schůzích JZD většinou přítomných hlasů a projednány v radách MNV a jimi potvrzeny“ (zpráva byla předložena zasedání rady ONV dne 30. března 1962).

Konstatuje se tedy, že stanovy jsou *jen* v souladu s požadavky zákonnosti. Věcná správnost, tedy rozbor, zda stanovy skutečně jsou v souladu s celým družstevním životem, není v této zprávě zachycena vůbec.

Příklad: Rada MNV na tomto okrese na svém zasedání dne 18. ledna 1962 má ve svém zápise uvedeno: „Bylo projednáno hospodaření JZD za rok 1961, byly schváleny vlastní stanovy JZD a bylo přijato usnesení předat výsledek hospodaření za rok 1961 státní kontrole se žádostí o rozbor celé situace v družstvu“. Skutečný průběh zasedání rady MNV, podle vyjádření funkcionářů MNV, se nejvíce týkal výsledků hospodaření JZD za minulý rok a v již menší míře se zasedání zabývalo návrhem stanov. Tyto dvě otázky nebyly vůbec spo-

¹¹⁾ Viz kritiku pronesenou v mém referátu na konferenci zemědělskodružstevního práva, která se konala na počátku listopadu 1961, Socialistické právo a další rozvoj JRD, Vyd. SAV 1962, str. 69—70.

jeny. Neméně pozoruhodné jsou skutečné důsledky anebo „výsledky“ z usnesení MNV. Co se týkalo požadavku, aby otázky hospodaření místního JZD byly předány okresnímu oddělení kontroly a statistiky, nebylo toto usnesení realizováno — příslušný orgán místní národní výbor vůbec nevyrozuměl! Potvrzení MNV o tom, že stanovy JZD rada projednala a potvrdila, bylo zasláno odboru zemědělství (t. zn. 18. ledna 1962). Stanovy družstva však byly schváleny radou ONV 22. května 1962, družstvo bylo vyrozuměno ONV o tom, že stanovy nabyly pro družstvo závaznosti až koncem roku 1962! (Nehledě již na to, že obsahovaly i po této zdlouhavé a ničím neomluvitelné proceduře řadu chyb).

Kdybychom pokračovali dále v rozboru stanov tohoto JZD, pak bychom zjistili, že orgány, které mají dbát o to, aby socialistická zákonost byla v každém případě dodržována, dopustily, že kogentní ustanovení vzorových stanov v některých případech vůbec tyto stanovy neuvádějí, jako např. ustanovení, které dává právo vyloučenému družstevníkovi, aby požádal národní výbor o přezkoumání usnesení členské schůze družstva o vyloučení, nebo že družstvo vypustilo celý čl. 19 odst. f VS o tom, že družstvo prodá po rozdělení naturálního příjmu zbývající část rostlinné a živočišné produkce přednostně státu atd. Chybějí další ustanovení, která jen vypočítáme — čl. 21 neuvádí účel fondů, jen je vypočítává a stanoví výši jejich dotace, chybí čl. 23 odst. 4, tedy družstvo neurčuje počet pracovních dnů anebo výkonových norem, které je družstevník povinen odpracovat, chybí čl. 27 odst. 3 o požadavku potřebné většiny při hlasování a jednání členských schůzí družstva, je vynecháno ustanovení čl. 28 odst. 4 o tom, že představenstvo pečuje o bezpečnost a ochranu zdraví při práci, chybí rovněž ustanovení čl. 38 odst. 2 VS o právech přestupujícího člena na majetkové nároky vzhledem k vnesenému inventáři a stejně tak chybí v čl. 39 odst. 2 stanovení konkrétní výměry záhumenku atd.

Touto poznámkou k vlastním stanovám jednoho družstva, které co do způsobu porušení socialistické zákonnosti není zcela ojedinělým případem (jinde jde jen více méně o obdoby), jsem chtěl dokumentovat skutečnost, že *družstva neznají vzorové stanovy*. Pravdivost faktů však přivádí k daleko závažnějšímu poznatku, totiž že toto družstvo (ale i jiná JZD) si libovolně překrucují právní předpisy, zneužívají je, tedy je vlastně „znají“. Družstvo si libovolně vynechá povinnost pečovat o bezpečnost a ochranu zdraví při práci, tj. představenstvo se chce vědomě zbavit své zákonné odpovědnosti, protože jsou v JZD potíže se svoláváním členských schůzí, vynechá se ustanovení o předpokladech platnosti usnesení členské schůze, respektive o požadavku příslušné většiny družstevníků na členské schůzi atd. Např. všechny vlastní stanovy na jiném okrese bez výjimky stanoví v nárocích záhumenkáře nikdy a nikde v žádných vzorových stanovách neupravenou alternativu — buď jednu krávu, anebo jednu kozu. JZD

Hodkov si upravilo disciplinární trestání rozpětím 5—10 PJ, JZD Horce n. Sáz. si určilo maximální hranici trestu za porušení pracovní kázně až do částky 500,— Kčs a za nedbalostní a úmyslné poškození majetku družstva uplatní představenstvo (!) nárok na náhradu škody *v plné hodnotě plus 10 %*. Tedy v těchto případech nemůžeme uvažovat prostě jen tak, že k porušování zákonnosti došlo neznalostí, anebo *pouhou* neznalostí předpisu, dejme tomu i zákona o JZD (jak je tomu v posledním případě), ale že význam a smysl příslušného ustanovení byl znám, ale byl překroucen a libovolně zneužit.

Proti neúmyslné a zcela pochopitelné neznalosti práva je nutno postupovat soustavnou výchovnou a propagandistickou prací. To je úkol národních výborů, stejně jako pracovníků soudů, prokuratury, advokátních poraden poskytujících právní pomoc JZD atd. Avšak jak vidět zde nejsou zcela dobře známy předpisy, jinak by totiž vůbec nemohlo dojít k tomu, že by rady ONV takové vadné stanovy schvalovaly.

Příklad: ONV Praha-východ uplatňoval v praxi názor, že vlastní stanovy se skládají ze vzorových stanov a ze změn a doplňků a dbal jen na to, aby družstva projednávala a schvalovala jen tyto změny a doplňky. Zpráva o prokurátorské prověrce str. 146 cit. Věst. GP uvádí další případy neznalosti práva pracovníky ONV, jako např. „vzorové stanovy *okresu Benešov*“ měly ustanovení, že se členské schůze v jednotlivých výrobních skupinách konají jednou za měsíc a jednou za čtvrt roku že se koná členská schůze celého družstva, dále měly „ustanovení“, že fond bytové výstavby je fondem povinným; na okrese Praha-východ se v návrhu vlastních stanov ponechávalo ustanovení, že v případě neodpracování povinného počtu PJ může být záhumenek odejmut, na okrese Pardubice byla u řady družstev snaha zakotvit do vlastních stanov ustanovení o tom, že rodinní příslušníci těchto družstevníků, kteří pracují v průmyslu apod., a jejichž rodiče nejsou vzhledem ke svému věku a zdravotnímu stavu plně produktivní, musí se vrátit do družstva a převzít tzv. „nástupnictví“ na usedlosti svých rodičů atd.

Proti svévolnému výkladu a aplikaci právních předpisů je třeba postupovat se vši rozhodností, nejen tedy již *jen vysvětlováním chyb* a nesprávností, ale v případě nedojde-li k nápravě po doporučení změny chybných ustanovení, *je třeba uplatnit všechny politické a právní prostředky*, jimiž lze a nutno nápravu dosáhnout.

ad d) Otázky kampaňovitosti a formálnosti byly již rozvedeny výše.

ad e) Stejně tak jsme se podrobněji zabývali i otázkami praxe některých okresních národních výborů, které se namísto požadavku komplexnosti při vypracování stanov omezovaly jen na pouhou konkretizaci ustanovení článků, jež lze zpřesnit, doplnit či upravit podle místních podmínek. Jmenovitě šlo o případ ONV Praha-východ, avšak je to ve skutečnosti otázka tak obecná, že můžeme vcelku vůbec o ní hovořit jako o obecném projevu praxe při vypracování stanov družstev.

Příčinami jsme se také zabývali. Je to především nesprávná praxe „okresních“ vzorových stanov, která přímo nutí družstva, aby se zabývala jen doplňky a změnami a aby ponechala jinak vše ostatní bez důkladnějšího prozkoumání.

Závažnější příčina je však podle mého názoru *již v samém pojetí vzorových stanov*.

V dosavadní formě úpravy a v textaci vzorových stanov JZD do jisté míry *převládá deklaratorní forma*, pro kterou si při práci na návrhu vlastních stanov nedovedou dostatečně poradit ani družstva a ani pracovníci národních výborů.

Příklad: Když jsem zkoumal vlastní stanovy na okrese Kutná Hora i jinde, např. Kladno, Svitavy, aj., našel jsem některá ustanovení VS, která družstva dosti rozpačitě upravovala ve svých stanovách. Např. v čl. 6 VS se říká, že se družstva po vzájemné dohodě slučují ve větší ekonomicky výhodnější celky... atd. Na okrese Kutná Hora téměř všechna družstva ponechala ve svých stanovách toto ustanovení, ačkoli již třeba šlo o družstva sloučená. Jen v některých případech se konstatovalo, že družstvo bylo sloučeno. *JZD v Bohdanči* bylo při formulaci tohoto ustanovení zdrženlivější, říká „V případě lepšího využití strojů a jiných investic budeme po uvážení naše JZD slučovat ve větší ekonomické celky, avšak sloučení musí být v souladu s výhledovým plánem organizace zemědělské výroby, v zájmu družstevníků a celé společnosti“. Jen *JZD v Janovické Lhotě* má ve svých stanovách ustanovení čl. 6, kde říká, že se článek *neschvaluje*.

Stejně proklamační význam v očích družstevníků a pracovníků národních výborů mají články 4 VS (o pomocné a přidružené výrobě — mají je i ta družstva, která používají pomocné a přidružené výroby jiných družstev a vůbec ani neuvažují, že budou takovou výrobní činnost zavádět), čl. 5 VS (o vzájemné kooperaci), čl. 7 VS (o pomoci státu), čl. 13 VS (o zajištění spojeního stárí družstevníků), čl. 8 VS (o činnosti družstev jako společenské organizace).

I když se nové vzorové stanovy JZD ve své poslední redakci snažily o jasnější vymezení alternativ, např. pokud jde o družstva s peněžním odměňováním, je na okrese Kutná Hora a i na jiných okresech (rozhodně to dokázal průzkum v kladenském okrese), stav takový, že ve vlastních stanovách a bez ohledu na to, zda družstvo odměňuje v pracovních jednotkách anebo peněženě, jsou obě alternativy beze zbytku obsaženy.

Článek 4 VS říká, že druh a rozsah přidružené výroby určují stanovy družstva. Ani v jediném zkoumaném případě stanov tomu tak nebylo. Naopak se stalo, že družstvo nahradilo proklamativní znění uvedeného článku jinou proklamací. Již zmíněné *JZD v Janovické Lhotě* ve svých stanovách říká: „JZD bude provozovat přidruženou výrobu: těžbu kamene, výrobu ze dřeva (košťata, sušáky, rošty na dosoušení píce“. Ani slovo o *rozsahu* této činnosti, nehledě již na to, že jsem se vůbec nikde nesetkal ani s náznaky toho, že družstva vědí o existenci *vyhl. č. 111/1962 Sb.*, která upravuje v současné době otázky režimu pomocné a přidružené výroby v JZD, jakož i poskytování služeb družstvem.

Zatím uvedené poznámky upozorňují na to, že budeme v budoucnost chtít nechtít muset uvažovat vedle otázek obsahu (normativního) vzorových stanov také o jejich redakci, která by měla přiblížit družstvům charakter vzorových stanov jakožto závazného *vzoru* k vypracování vlastních stanov.

Z tohoto důvodu je třeba uvážít u budoucí existenci vyhlášky o vypracovávání, schvalování a registraci stanov družstva. Dosavadní platná vyhláška č. 50/1961 Sb., přesto že po obsahové stránce je dosti přesná, nemůže pro svou nepřehlednost a kazuistickou náplň plnit svou funkci „návodu“, anebo „poučení“ k vypracování stanov družstva. Nepřehledný § 1, který kazuisticky vypočítává všechny možné eventuality a zejména jeho odst. 2, který odkazy na jednotlivé články vzorových stanov anebo na jejich jednotlivé odstavce, instruuje družstvo o neměnitelných člancích vzorových stanov, *je tak nepřehledný*, že je s podivem, že družstva přece jen vlastní stanovy vypracovala, aniž by příliš narušila zde uvedená kogentní ustanovení. Tato kazuistika v uvedené vyhlášce pak musí přivést okresní národní výbory k tomu, že družstvům pomůže — tj. vypracuje ony vzorové-vzorové stanovy.

Stejnou kazuistickou úpravu pak obsahují i další části § 1 cit. vyhl. Ustanovení odst. 3 přece stejně dobře mohou být v samotném textu vzorových stanov. Jestliže řadu doporučení, jak jsou zde obsažena např. k otázkám záhumenku, naturálii, disciplinárních oprávnění družstva aj. uvedeme přímo u jednotlivých článků vzorových stanov, pak jenom ukážeme, že považujeme vzorové stanovy za vzor. Zde se již nemůžeme obávat kazuistiky, půjde jen o návod spojený s textem vzorových stanov a s nimi organicky související.

Obava, že pak vzorové stanovy co do způsobu úpravy (vlastně jen redakce) budou delší a že budou vedle vysloveně normativní části obsahovat daleko více alternativ a v různých formách upravených doporučení, bude jistě vyvážena lepší kvalitou vlastních stanov družstva, na niž máme zájem v první řadě.

Směrnice anebo vyhláška o vypracování, potvrzování a registraci stanov družstva by pak byla více obecná, uváděla by práva a povinnosti družstva a orgánů národních výborů přibližně ve stejné formě jako tomu bylo v předcházející úpravě dané směrnicí č. 99/1951 Ů.l.

Konečně je třeba ještě ukázat na *porušování družstevní demokracie*, jak k ní v procesu přijímání vlastních stanov docházelo.

Notoricky jsou známy potíže, které mají družstva při svolávání členských schůzí JZD. Jsou bohužel případy, kdy si družstvo ve svých stanovách ani požadavek příslušné většiny potřebné k rozhodování na členské schůzi ani neupraví (např. JZD Svinařov na okrese Kladno), nebo si vykládá otázky přijímání usnesení členské schůze zcela libovolně, prohlásí

např., že se členská schůze může usnášet za jakéhokoliv počtu přítomných, popř. otázku družstevní demokracie v tomto smyslu nedocení ani státní orgán.

Зávěr

Otázky socialistické zákonnosti v jednotných zemědělských družstvech jsme mohli rozvést jen na dílčím i když základním úseku (suigeneris) právní činnosti JZD, na úseku praxe při vypracování a přijímání vlastních stanov družstev.

Družstevní demokracie jako hlavní metoda realizace zemědělskodružstevně právních předpisů má zajistit sladění celospolečenských zájmů se zájmy družstva (se skupinovými zájmy) a se zájmy jednotlivce. Bylo by však samoúčelem, kdyby souběžně se zásadou družstevní demokracie a s jejím prováděním v každodenní činnosti družstva nebyla důsledně uplatňována zásada státního řízení, tedy organizátorská činnost státních orgánů umožňující vyvolávající a současně vedoucí iniciativu družstev. Státní orgány zejména svou politickou prací zabezpečují správné projevy družstevní demokracie v plné jejich šíři, jakožto důsledku demokratického centralismu. Takto zajistí orgány státu v co nejširší možné míře dodržování socialistické zákonnosti v jednotných zemědělských družstvech.

Резюме

1. Для исследования вопросов социалистической законности необыкновенное значение имеет метод социального исследования, как один из результатов органической связи социалистической правовой науки с социалистической социологией. Метод социального исследования предполагает овладение точными методами и техническими приемами, дающими возможность наиболее широкого познания исследуемых общественных явлений, овладение определенными целесообразными статистическими и математическими методами, знание искусства квантификации социальных явлений, проявляющихся в юридической плоскости, доведение результатов выборочного обследования до наиболее точных объективных общих заключений.

Введение новых гораздо более точных методов в правовую науку или же в научную работу в секторе государства и права имеет с точки зрения содержания теоретических заключений в монографических работах решающее значение не только для дальнейшего развития самой правовой теории, но прежде всего для убедительности, доказательственности и точности научных аргументов. Устраняется так наз. „объективность“ отставания теории права от юридической практики. Социологические методы, таким образом, являются целесообразным орудием против „кожаного“ догматизма, который упорно до сих пор удерживается в некоторых секторах юридической науки, против формализ-

ма, а также против правового субъективизма как проявлений периода культа личности.

Социальное исследование, введение и проведение которого должно существенной мерой помочь улучшению качества научной работы, предполагает ряд совершенно основных организационных мероприятий прямо в научных институтах, в частности, в Институте государства и права ЧСАН и на юридических факультетах. Поскольку научные работники для своей теоретической работы будут снабжены только основным документальным материалом (пусть даже наиболее тщательным) и хорошими специальными библиотеками и при всем этом будут полагаться только на собственные необъединенные, несосредоточенные и некоординированные действия собственного исследования, они никогда или же в подавляющем большинстве случаев почти никогда не смогут прийти к наиболее объективным познаниям. Поэтому необходимо в кратчайшее время разрешить вопрос об организации юридической науки по отношению к социальным исследованиям, вопрос о координации социологических приемов, расследования, розысков, квантификации и классификации и собирания разнообразных познаний. Несмотря на то, что в этом направлении всегда речь будет идти о монографической работе одного теоретического работника, который даст этой работе определенное и точное направление, цель, и выведет из нее точные теоретические и практические заключения, после этого всегда в этой работе должен принять участие штаб работников, преследующих цели социального исследования.

Статья, касающаяся некоторых вопросов социалистической законности в единых сельскохозяйственных кооперативах, пользуется в некоторых направлениях результатами социального исследования. Как исходным материалом она пользуется отделом писем Сельскохозяйственной газеты.

2. а) Социалистическая законность является политическим методом осуществления диктатуры рабочего класса в союзе с кооперированным крестьянством и с остальными классовыми составными частями социалистического государства и общества. Наряду с требованием регулирования конкретных важных общественных отношений социалистическим правом, она охватывает осуществление воли правящего рабочего класса, выраженной в правовых нормах, т.е. соблюдение социалистического права и его норм всеми его субъектами.

Право и законность как две взаимно в замок соединенные общественные категории должны обеспечивать единую реализацию политики социалистического государства.

Нарушение социалистической законности в государстве социалистического типа является общественно-правовым эксцессом, находящимся в совершенном противоречии с политикой рабочего класса. Сила социалистической демократии заключается именно в том, что случаи, когда по разным причинам происходит или произошло нарушение социалистической законности, осуждает и исправляет не только она в сфере права, но ими интересуется публично и все общество, которое их этой деятельностью искореняет.

б) Одной из причин нарушения социалистической законности служит также недостаточный уровень законодательных работ, или же уровень самих правовых предписаний как с точки зрения содержания, так и с формальной точки зрения. Одним из наиболее важных недостатков является многочисленность, сложность, и в результате этого необозримость регулирования отдельных секторов нашего законодательства. Статья указывает на конкретные явления, существующие в законодательстве в секторе регулирования некоторых основных отношений

в сельском хозяйстве, в частности, в единых сельскохозяйственных кооперативах. Предлагается специальная форма издания предписаний и директив в соответствии с областями ведения и новая техника учета и хранения правовых норм государственными органами и социалистическими организациями в сельском хозяйстве.

в) Вопрос о социалистической законности в единых сельскохозяйственных кооперативах имеет совершенно исключительный характер. Большинство правовых предписаний сельскохозяйственного кооперативного права осуществляется в единых сельскохозяйственных кооперативах путем кооперативной демократии. Социалистическое государство регламентирует правовыми нормами главные принципы и наиболее важные социалистические общественные отношения в единых сельскохозяйственных кооперативах и их общественное строительство и одновременно дает членам кооперативов или же всему кооперативному коллективу возможность, чтобы они под активным руководством государства и его органов (в частности, производственных сельскохозяйственных управлений и национальных комитетов) в пределах этих норм, решали и регулировали важные вопросы своей общественной жизни юридически обязательными, общими (нормативными) решениями своих органов.

В этом направлении вопрос заключается в реализации принципа демократического централизма при посредстве кооперативной демократии. В кооперативах дело касается прежде всего вопроса о деятельности общего собрания членов, проблематики правового характера их решений (постановлений или мероприятий), или же вопроса о моральной, политической и правовой обязанности, т.е. квалифицированного общественного значения акта кооперативного коллектива во всех его отношениях к государству и к его органам или же другим социалистическим организациям и другим еще субъектам.

г) Постановлением собрания членов, как правило, конкретизируется содержание сельскохозяйственного кооперативного отношения; акты общего собрания членов действуют не только внутри самого кооператива, но в ряде указанных случаев и вне кооператива, в отношениях к другим единым сельскохозяйственным кооперативам (в частности, в кооперативных отношениях), в отношениях к другим социалистическим организациям (к МТС, государственным хозяйствам, закупочным организациям и др.), к государственному банку и прежде всего к государству.

По отношению к членам кооператива исключительное значение постановлений общего собрания членов подчеркивается специфическим характером членства как одного из самых кардинальных юридических институтов, который является комплексным правовым отношением, охватывающим ряд элементов (элемент трудовой, имущественный, участие членов кооператива в руководстве и управлении единым сельскохозяйственным кооперативом). Кооператив является не только хозяйственной организацией; он одновременно является и общественной организацией кооперированных крестьян; поэтому постановления общих собраний его членов необходимо решают большое количество вопросов, касающихся общественной деятельности единого сельскохозяйственного кооператива. Постановление общих собраний членов имеет, наряду с правовыми последствиями и вместе с ними, глубокое морально-политическое значение.

3. Основные вопросы кооперативной жизни в общей их сложности урегулированы законом № 49/1959 СЗ о единых сельскохозяйственных кооперативах и прежде всего Примерным уставом единого сельскохозяйственного кооператива. В соответствии с их принципами и отдельными постановлениями кооперативы

вырабатывают и принимают свои собственные уставы. Принципы для выработки собственного устава отдельных кооперативов содержит объявление № 50/1961 СЗ о выработке собственных уставов единых сельскохозяйственных кооперативов, их утверждении и регистрации.

Статья на отдельных конкретных примерах исследования критикует наиболее важные явления нарушения основных предписаний сельскохозяйственного кооперативного права при разработке и принятии уставов кооперативов. Имеются в виду прежде всего следующие вопросы:

а) упрощение проблематики собственных уставов и одновременно и упрощение организаторской работы государственных органов изданием так наз. „районного примерного устава“, который на практике не всегда вполне правильно и точно отражает собственную проблематику района и единых сельскохозяйственных кооперативов в районе;

б) несоблюдение сроков и терминов, назначенных для разработки устава кооператива, у которого отправной пункт имеется уже при самом намечении законных сроков (срок для последней разработки уставов истек 5 декабря 1961 года, то есть приходился на период конца хозяйственного года), что ведет к ударности работ на уставах и несомненно не улучшает их качества, а тем менее сознательного созидательного участия членов кооператива в выработке устава. Поэтому предлагается, чтобы сроки для выработки и принятия собственного устава были координированы с рассмотрением основных хозяйственных задач кооператива в конце хозяйственного года; в сельском хозяйстве, таким образом, в связи с принятием годового финансового плана и с утверждением общего баланса кооперативного хозяйства;

в) в связи с выработкой собственного устава в порядке кампаний, приводится критика упрощения работ на уставе, где на практике обсуждаются только некоторые частные вопросы изменений и дополнений, вытекающих из примерного устава, и не учитывается проблематика регулирования общественных отношений в данном кооперативе собственным уставом в общей сложности, т.е. комплексно;

г) к этим проблемам затем присоединяется общая концепция примерного устава, который в ряде случаев содержит постановления декларативного характера.

Заключение:

Кооперативная демократия как метод реализации сельскохозяйственных кооперативных правовых предписаний в единых сельскохозяйственных кооперативах является непредставимой без активной роли государственных органов, без их организаторской деятельности и руководства, то есть без понимания того, что кооперативная демократия находит свое оправдание прежде всего как результат существования принципа демократического централизма. Взаимная принадлежность принципа кооперативной демократии и принципа государственного руководства едиными сельскохозяйственными кооперативами должна закономерно привести к решительному проведению социалистической законности в единых сельскохозяйственных кооперативах.

Summary

1. For the examination of questions concerning socialist legality an extremely great importance incombis to the method of social research, as to one of the results of an organic mutual relation between the socialist legal science and the socialist sociology. The method of social research requires the wielding of exact methods and techniques rendering possible the widest knowledge of the examined social phenomena, of certain instrumental statistical and mathematical methods and requires the mastership of quantifications of the social phenomena projected on the legal level and requires also the art of drawing the most exact general conclusions from the results of selective researches.

The introduction of new, much more exact methods in legal science, event. in scientific work in the domain of State and Law, has a decisive importance from the point of view of the theoretical conclusions of monographic studies not only for the further development of the legal theory itself, but first of all for the emphasis, the conclusive force and the exactitude of the scientific arguments.

The so called objective character of the backwardness of legal theory in relation to legal practice is being removed. The sociological methods represent this way an adequate instrument against the "leather" dogmatism, which is still somewhere maintaining its positions in some branches of legal science, against formalism and also against legal subjectivism, all them being remnants of the period of the personal cult.

The social research, the adoption and enforcement of which have to contribute in a considerable way to raise the quality of scientific work, supposes a series of outmost fundamental organizational measures immediately in the scientific institutions, especially in the Czechoslovak Academy of Sciences and in the faculties of Law. As long as the scientific workers will have at their disposal for their theoretical work only basic documental materials (so profound these may be) and good specialist libraries, but will remain reduced to their proper ununified, unconcentrated and uncoordinated research campaigns, they will either never, or at least in the great majority of cases, not be able to come to items of information of outmost objectivity. Therefore it is necessary to resolve within the shortest possible term the problem of the organization of legal science in relation to social researches, as well as the problems of coordination of sociological processes, of sociological searches, of quantification, classification and assembling of different items of information. Even if in that respect the work will always remain a monographical work of an individual scientific worker who will fix the precise and detailed direction and aim and will draw the respective precise theoretical and practical conclusions, nevertheless a staff of research workers specialized in social research must always take part in the work in question.

The present article, dealing with some problems of socialist legality in the Unified Agricultural Cooperatives, makes in certain respects use of results of social research; its basic materials are letters addressed by readers to the agricultural newspaper „Zemědělské noviny“.

2. a) Socialist legality is the political method of putting into practice the dictatorship of the working class in alliance with the cooperative peasantry and the other class components of the socialist State and society. It involves, besides the necessary regulation of important concrete socialist relations by socialist law, also the application of the will of the governing working class, expressed in legal norms, that means the observance of socialist law and its rules by all its subjects.

Law and legality, as two social categories mutually tied together, have to secure a uniform putting into practice of the policy of the socialist State.

The violation of socialist legality in the State of the socialist type represents a social and juridical excess which is in absolute contradiction with the policy of the working class. The strength of socialist democracy consists precisely in the fact, that cases where for different reasons occur or occurred such violations, are condemned and remedied not only in the sphere of law; the whole society deals with them publicly and removes the causes of such violations of legality.

b) One of the causes of violations of socialist legality is the inadequate standard of legislative work, event. the inadequate standard of legal rules both as far as their content and their form are concerned. One of the greatest defaults in this respect is the exaggerated number and the intricacy of legal rules and in consequence of it the fact that the regulation of different branches of our legal system is not clear enough. The article points to concrete phenomena of this sort in the legal system concerning the regulation of some basic relations in the agriculture, especially in the Unified Agricultural Cooperatives. The author of the article proposes a special form of publication of legal regulations and instructions, the leading idea of his proposal being the principle of separate publication of legal rules according to the different branches. A new technique of the evidence and of the filing up of legal norms by State organs and socialist organizations is also proposed in the article.

c) In the Unified Agricultural Cooperatives the problem of socialist legality has a quite special character. The majority of legal rules of the agricultural cooperative law are put into practice in the Unified Agricultural Cooperatives by the way of cooperative democracy. The socialist State regulates by means of legal rules the fundamental principles and the most important socialist social relations in the Unified Agricultural Cooperatives, as well as their social edification and at the same time makes it possible for the members of the cooperatives, event. for the whole collectivity of the cooperative, to decide and settle — under the active leadership of the State and its organs (principally of the administrations of agricultural production and of the national committees) — within the limits of these norms important questions concerning their social life by means of decisions taken by their organs, the decisions in question having the binding and general character of legal norms.

This means the putting into practice of the principle of democratic centralism by the way of cooperative democracy. In the cooperatives this implies first of all the problem related to the activities of the members' reunions, the problem of the juridical character of their decisions (resolutions or measures), event. the problem of their binding character in the moral, political and juridical sense, that means the problem of the qualified social importance of acts adopted by the collectivity of the cooperative as far as its relations to the State and its organs or to other socialist organizations and other subjects are concerned.

d) A resolution adopted by a members' reunion puts generally into concrete terms the content of an agricultural cooperative juridical relation; the acts of a members' reunion operate not only within the cooperative in question, but in a series of cases also outside of the cooperative, as far as relations to other Unified Agricultural Cooperatives (principally relations of cooperation), to other socialist organizations (State Tractor Stations, State farms, buying combinations a.s.o.), to the State Bank and first of all to the State are concerned.

In relation to the members of the cooperative the extraordinary importance of the resolution of a members' reunion is stressed by the specific character of the mem-

bership as of one of the most essential juridical institutions, the cooperative membership being a complex juridical relation including a series of elements (the element of labour, of property, of participation of a member of the cooperative in the direction and in the administration of the Unified Agricultural Cooperative). The cooperative is not only an economic organization, but is also a social organization of the cooperative farmers and the resolutions of the reunions of its members have therefore to resolve very many questions related to the social activities of the Unified Agricultural Cooperatives. The resolution of a members' reunion has, besides its juridical effects, also and at the same time a profound moral and political importance.

3. The fundamental questions of cooperative life are settled in their complexity by the Act No. 49/1959 of the Collection of Laws, concerning the Unified Agricultural Cooperatives and by the model statutes of the Unified Agricultural Cooperatives. In accordance with their principles and their individual dispositions the cooperatives elaborate and adopt their proper statutes. The principles of the elaboration of the proper statutes by the Unified Agricultural Cooperatives are contained in the Decree No. 50/1961 of the Collection of Laws, concerning the elaboration of proper statutes by the Unified Agricultural Cooperatives, their approval and their registration.

The article criticizes, invoking concrete examples taken from the results of research work, some very serious phenomena of violation of fundamental rules of agricultural cooperative law as far as the elaboration and the adoption of the cooperative statutes are concerned. The problems involved are principally the following ones:

a) simplification of problems related to the proper statutes and at the same time simplification of the organizing work of State organs by the issuing of the so called "district model statutes", which do not always in practice reflect correctly and exactly the proper problems of the district and of the Unified Agricultural Cooperatives of the district;

b) the non-observance of time limits and terms fixed for the elaboration of the statutes of the cooperative, this non-observance of terms having its first causes already in the fixation of the legal terms in question (as for the last elaboration of statutes, the time limit expired the 5th December 1961, that means that the term fell into the final period of the economic year). This results in the fact that the respective work on the statutes is executed hurriedly, which does not contribute to the quality of the statutes and to a conscientious and effective participation of the members of the cooperatives in the elaboration of the statutes. Therefore it is proposed that the terms for the elaboration and the adoption of the proper statutes should be coordinated with the debates on the basic economical tasks of the cooperative at the end of the economical year in agriculture, that means with the adoption of the whole year productive and financial plan and with the approval of the global balance of the cooperative's economy;

c) one of the criticized phenomena as far as the hurried elaboration of proper statutes within short time limits is concerned, is the fact that the work on the statutes is simplified and that in practice only some partial questions concerning changes and amendments resulting from the model statutes are dealt with, without taking into account the problems resulting from a global regulation of social relations in the given cooperative by means of proper statutes, that means in a complex way;

d) these problems are rendered still more difficult by the whole conception of the

model statutes which contain in a series of cases dispositions of purely declaratory character.

Conclusion:

Cooperative democracy, as the method by which rules of the agricultural cooperative law are put into practice in the Unified Agricultural Cooperatives, cannot be imagined without an active part being played by the State organs, without their organizing activities and direction, that means without the fact being clear that cooperative democracy has its "raison d'être" first of all as a consequence of the principle of democratic centralism. The mutual connexity of the principle of cooperative democracy with the principle of the direction by the State of the Unified Agricultural Cooperatives must necessarily lead to a consequent enforcement of socialist legality in the Unified Agricultural Cooperatives.